



Plant populieren, zij sparen en sieren!

De geschiedenis van de populier volgens een kenner van de oude stempel

Foto: Stichting Probos

Ondanks de aanmoediging tot populierenaanplant loopt het cijfer van de weelderige landschapsboom gestaag terug. Populierenkenner van de oude stempel Harrie van Iersel legt aan de hand van de geschiedenis uit waarom de populier uit het landschapsbeeld aan het verdwijnen is.

Auteur: Karlijn Raats

Naast boomkwekerij Udenhout in het gelijknamige Brabantse Udenhout staat de woning van allang gepensioneerde Harrie van Iersel. Zijn zoon Kees van Iersel heeft sinds 1987 de zaak overgenomen. Maar vroeger stond Harrie van Iersel bekend als populierenspecialist.

De indertijd befaamde plantsoenhoofden Doornbos en Fontaine waren goede kennissen met wie hij uitstapjes maakten. Met name Doornbos had bij het zien van iedere boom of plant direct een sortimentsantwoord klaar. Behalve bij populieren. Dan keek hij eens schuin naar Van Iersel met de vraag of hij wist wat het was.

Voor de oorlog

Waarom was Van Iersel zich gaan specialiseren in populieren? "Met populieren kon je geld verdie-

nen, want 'schoon, daar eet je niet van' zeiden wij vroeger", luidt het simpele antwoord. En daar begint het verhaal over de 'peppel', zoals populier in de volksmond ook wel heet. Voor de Tweede Wereldoorlog waren er nog geen laan- of straatbomen. Ook waren er nog geen boomkwekerijen. Boeren hadden vaak stukken bos in bezit. Zij kweekten bomen voor hun eigen bos en wat ze over hadden, verkochten ze aan andere boeren. In deze tijd vierden de populieren hoogtij. "Voor de oorlog liep iedereen, ook in de stad, op klompen. Zij werden gemaakt van populierenhout. Er was dus een grote vraag naar de houtsoort en de prijs lag hoog. Het gezegde indertijd was 'Plant populieren, zij sparen en sieren'. Alle landeigenaren of boeren die een rij populieren hadden grootgebracht, konden met dat hout een bruiloft of bruidschat betalen. Daar



Harrie van Iersel

werden ze dan ook veelvuldig voor aangeplant. Financieel zat het zo dat populierenhout vóór de oorlog 2,50 gulden per kubieke meter opbracht. Dat was hetzelfde bedrag wat een knecht kostte voor een hele dag werk! Om aan te geven dat je er heel veel geld voor kreeg. In het landschap stonden tot aan de jaren '50 dan ook ruim 300 duizend populieren met Rijkswaterstaat, landgoedeigenaren of boeren als eigenaar."

Na de oorlog

In de jaren '50-'60 werd er echter veel populierenhout geïmporteerd uit Oost-Europa. En gingen mensen over van klompen dragen tot het dragen van schoenen. Maar er bleef nog een markt over: de lucifersindustrie had behoefte aan veel populierenhout, want bijna alle mannen rookten sigaren of pijp. Eén van de laatste bedrijven in Eindhoven kocht 40 duizend kuub aan populierenhout per jaar voor de fabricage van lucifers. Helaas was het in de jaren '60 tot '75 gedaan met de prijzen voor populierenhout toen de aanbesteders hun intrede deden. Om een indicatie te geven van hoe weinig het opbracht: 20 gulden per kuub. Maar een knecht kostte in die tijd al 20 gulden per uur. Vanaf toen was het voor niemand meer interessant om populieren te planten. Rijkswaterstaat bleef nog wel wat aanplanten,

maar wilde nu wat meer variatie langs de weg. Eiken en lindes deden massaal hun intrede. Van '70 tot '75 werden bij kwekerijen, ook bij ons, bergen populieren opgestookt. Je raakte ze aan de straatstenen niet kwijt. En de losse verkoop aan particulieren bracht niets op. Omdat laan- en straatbomen toen in trek raakten voor de aan-

"Populierenhout bracht 20 gulden per kuub op, maar een knecht kostte in die tijd al 20 gulden per uur"

kleding van de openbare ruimte, zijn wij daarop overgeschakeld. Onze klanten veranderden van de productie-industrie naar overheden. Ons product veranderde van hout voor de industrie naar gemeentelijk groen. Doordat de Belgische populierensoorten heel recht waren en snel groeiden, leverden deze bomen in de jaren '70-'90 nog veel hout voor de fineerindustrie. Inmiddels bestaat de fineerindustrie nog wel, maar wordt veel geïmporteerd. Hierdoor is de prijs van populierenhout wederom laag: 30 à 35 euro per kuub, terwijl uurloon van een medewerker minstens 40 euro per uur is."

Toekomst van de populier

Heeft de populier een toekomst in Nederland? "Je weet het nooit", klinkt nuchter. "Omdat je van tevoren nooit weet of een soort op de lange termijn goed blijft. Verschillende populierensoorten zijn nu nog immuun voor roestziekte. Maar dat kan over een paar jaar veranderen. Maar het belangrijkste is dat de prijs voor deze houtsoort omhoog gaat. Dat kan eigenlijk alleen indien er een industrie komt die groot afneemt. Maar je moet echt veel productie hebben wil je er een industrie op laten draaien en moet nogal wat boomstammetjes doorvoeren om een fineermachine aan de gang te houden. Want voor de openbare ruimte is hij niet geschikt en ook in het buitengebied worden liever boomsoorten aangeplant die langer sterk blijven dan dertig jaar."



Populus x canadensis 'Marilandica'



Populus x canadensis 'Serotina'



Populus x canadensis 'Robusta'

De drie favorieten van Van Iersel, alhoewel hij daarbij opmerkt dat deze vooroorlogse soorten nu achterhaald zijn door nieuwe en betere populierensoorten:

1. **Populus x canadensis 'Marilandica'**: gaf veel variatie, was niet saai en recht en had een goede kwaliteit hout. (zie boven)
2. **Populus x canadensis 'Serotina'**, groeide wat rechter dan de soort, maar stond heel stevig in de wind, had ook een goede kwaliteit hout en leuke kleine driehoekige blaadjes. Herkenbaar aan de zware, naar binnen gebogen hoofdtakken. Het is een manlijke kloon. Deze Populier is zeer gevoelig voor roest en ongevoelig voor kanker. Beperkte windresistentie waardoor er taksterfte ontstaat.
3. **Populus x canadensis 'Robusta'**, een hele grote, rechte boom met een kegelvormige kroon en snelgroeiend. De boom kan wel 30 meter hoog worden. Het driehoekig tot ruitvormige blad loopt bruinrood uit. De boom is zeer gevoelig voor roest en weinig tot niet voor bladplekkenziekte en kanker. Zeer hoge windresistentie waardoor de boom dicht aan de kust geplaatst kan worden op een vruchtbare, vochthoudende grond. Het is een manlijke kloon.



Arie Bijl, Vlaardingen

- Populus nigra 'Vereecken'
- Populus x canadensis 'Marilandica'
- Populus x canescens



Populus nigra 'Vereecken': zuilvormige tot ovaalvormige kroon met steil opgaande wat slingerende takken omdat de bomen redelijk compact zijn vangt ze minder wind, weinig gevoelig voor roest en kanker. Minder smal dan P. nigra 'Italica'. Foto: Van den Berk Boomkwekerij.



Populus x canadensis 'Marilandica': Een grillig groeiende stam, een prachtige gekromde rug als verschijningsvorm en minder takbreuk (boom zeer takbreukgevoelig !! JPM) ondanks zijn onregelmatige en wijde breed kegelvormige tot ovaal ronde kroon. Het zijn vrouwelijke klonen dus pluizen in het voorjaar. Foto: Van den Berk Boomkwekerij.



Populus x canescens: mooie ruige ovale tot ronde kroon op een bochtige stam, weinig takbreuk door wind. De stam is grijsgroen tot wit met horizontale zwarte strepen. De boom verdraagt geen zure gronden.



Patrick Jansen, Probos

- Populus x canadensis 'Koster'
- Populus canadensis 'Marilandica'
- Populus nigra



Populus x canadensis 'Koster': Voordeel is dat hij een hele snelgroeende kloon is met goede (hout) eigenschappen, zo blijkt uit onderzoek. Nadeel is dat hij sinds 1991 op de markt is, dus 19 jaar. Hij is dus relatief jong en moet zich nog een beetje bewijzen. Aan beheerders het advies om hem, indien hij recht is, altijd op te snoeien, dat geeft waardevermeerdering voor de fineerkwaliteit. Vergeet niet dat hij ruimte nodig heeft! Als je 4 bij 4 plant moet je dus op tijd dunnen. Een dichte piramidale kroon op een rechte stam. De boom is weinig gevoelig voor roest en kanker en goed windbestendig.

Foto: Van den Berk Boomkwekerij



Jaap Smit

- *Populus canadensis* 'Serotina de Selys'
- *Populus tremula* 'Erecta'
- *Populus x berolinensis*



***Populus canadensis* 'Serotina de Selys'** Wie snel langs deze boom rijdt, scheldt 'm uit voor een Italiaanse populier. 'Serotina de Selys' is echter duurzamer, gezonder en gewoon mooier. Gelukkig is deze oude cv weer mondjesmaat verkrijgbaar. 'Serotina de Selys' heeft een iets bredere habitus dan broertje *Populus nigra* 'Italica'. Door de grotere lichtinval ontwikkelt 'Serotina de Selys' veel minder dood hout. De boom loopt laat groen uit en houdt zijn blad ook langer vast, door de mindere gevoeligheid voor roest. Vormt een rolronde stam en een duidelijke harttak.



***Populus tremula* 'Erecta'** Deze van oorsprong Zweedse cultivar van de ratelpopulier, ratelt bij het kleinste zuchtje wind, veroorzaakt door de platte bladsteel. Het is waarschijnlijk de smalste boom in het standaard sortiment: wordt uiteindelijk 15 meter hoog en maar een dikke meter breed. Deze boom heeft een klein nadeel in de vorm van opslag die hij maakt als de wortels worden beschadigd. Zakt nauwelijks uit. Planten op voedzame grond.



Populus x berolinensis Deze boom van het formaat *Populus canadensis*, blijft relatief smal en is uitstekend windvast. Tijdens een najaarsstorm is de grond niet bezaaid met afgewaaide takken, waar de 'Robusta's dat wel veroorzaken. Loopt groen uit en geurt dan naar balsem. Te herkennen aan de opgerichte takken bovenin de kroon en – helaas – het stamschot dat deze boom altijd blijft maken. Prima boom die door de relatieve onbekendheid te weinig wordt toegepast. De geschiktheid als industriehout is nog onbekend.



***Populus canadensis* 'Marilandica'**: Voordeel is dat hij een prachtig landschapskarakter heeft met zijn dikke tak die wijst in de richting van het noordwesten, leken kun je wijsmaken dat het een eik is. Nadeel is dat hij voor de productie niet veel te betekenen heeft. Aan beheerders het advies om natuurlijk de kenmerkende tak er niet vanaf te zagen... ! Maar even serieus, omdat hij veel wordt aangeplant langs wegen zorg ervoor dat hij een flink eind van het weg komt te staan, in verband met wortelopdruk en takuitbraak.



Autochtone zwarte populier; **de *Populus nigra***: Voordeel is dat het zowel een productieboom, als landschapsboom als een natuurboom is. Hij heeft dus een hoge biodiversiteitswaarde en hoort in het Nederlandse landschap thuis. Bij water heeft hij een natuurlijke verspreiding. Nadeel is dat hij voor de productie geen rol van betekenis heeft. Voor beheerders het advies om hem op de goede plekken neer te zetten waar hij van oorsprong hoort: in rivier- en beekdalen bij voorkeur in natuurgebieden. En niet, omdat hij inheems is, zomaar overal neerzetten.



Jan P. Mauritz

- Populus x canadensis 'Hees'
- Populus nigra 'Brandaris'
- Populus lasiocarpa



Populus x canadensis 'Hees' De boom vormt een vrij rechte doorgaande stam met sterk omhoog gerichte, lange takken. De kroon is in de jeugfase smal eirond en op latere leeftijd eirond waarbij de onderste takken wat uitzakken. Het is een vrouwelijke boom met fraaie katjes en glanzend groen, ruitvormig blad. 'Hees' is goed windbestendig, ook in de kustgebieden en zeer goed bestand tegen roest en kanker en resistent tegen bladplekkenziekte; Een zeer waardevolle, gezonde boom. *Foto: Van den Berk Boomkwekerij*

Populus nigra 'Brandaris'. Een zeer goede CV van de eigen Zwarte Populier met een wat bochtige stam en een ovale kroon. Het blad loopt bruinrood uit, later groen en in de herfst geelgroen verkleuren. 'Brandaris' is een manlijke kloon die weinig gevoelig is voor bladplekkenziekte, kanker en roest. De boom is prima goed toepasbaar voor rij- en wegbeplantingen en uitstekend geschikt voor landschappelijke en stedelijke beplantingen. Vanwege de hoge windbestendigheid is deze boom zeer geschikt voor gebruik in het kustgebied. Ook deze Populier krijgt van mij het predicaat Zeer waardevol en gezond.

Populus lasiocarpa. In tegenstelling tot de vorige twee is mijn laatste keuze een stadsbewoner voor in parken en brede plantsoenen waar de boom enige beschutting wenst, vooral tegen wind en wisselende grondwaterstanden. Het is een éénhuizige boom dus met manlijke en vrouwelijke katjes. Deze opvallende populier komt van nature voor in Centraal China in de provincie Hubei en wordt daar ca 20 meter hoog met een breed eivormige kroon. In Nederland beduidend kleiner tot 12-13 meter hoog en hier is de groei trager. Bijzonder aan de boom is de afschilverende stam en de fraaie, hele grote hartvormige bladeren tot wel 30-35 cm lengte, donkergroen met een rode hoofdnerf en bladsteel. Het is dus vooral een solitaire boom die ook nog hoge bodemeisen stelt zoals een vochtige voedselrijke grond. Toe maar!, maar je krijgt er wel een bijzondere en een fraaie stadsbewoner voor terug. *Foto: Van den Berk Boomkwekerij*



Cees van de Linden

- Populus simonii 'Fastigiata'
- Populus canescens 'Shubu'



Populus simonii 'Fastigiata'. Op de kwekerij is de naam 'Fastigiata' terecht, maar enkele jaren na aanplant kan de boom behoorlijk in de breedte gaan (uitzakken). De kroon is zeer open, dus met andere woorden: zet de boom niet in smalle situaties, maar op een plek dat de boom voldoende ruimte heeft in de breedte. 12-15 m hoog en 'en tot 10 meter breed'. Blad loopt lepelvormig aan, op den duur, zeer dunne afhangende twijgen. Zeer sierlijke boom. Loopt groen uit. De Duitse naam is Birkenpappel; vertaald 'berkenpopulier', want hij lijkt op een forse berk. Ik neem geen ziekte waar, heb nooit een kapot gewaaid boom van deze soort gezien, dus wat mij betreft een goede boom voor speciale doeleinden: parken en landschap.



Populus canescens 'Shubu', De smalste Populus canescens. Helaas vrij onbekend. Heeft alle kenmerken van een Populus canescens, maar is mogelijk smaller dan de Populus nigra 'Vereecken'. De enige kwekerij waar ik deze boom heb gezien is Boomkwekerij Udenhout te Udenhout. Er staan prachtige exemplaren bij het kantoor van deze kwekerij. In Capelle zijn foto's te maken van Populus berolinensis en Populus simonii 'Fastigiata'. Heel oude boom en jongere bomen.